

Félévi időbeosztás [házi feladat beadási határidőkkel]

Figyelem! Ez a file az év során változhat, pld a HF beadási határidőket a gyakvezérek esetleg módosíthatják!

Valószínűségszámítás matematikusoknak és fizikusoknak, 2020 ősz

-vel kezdődő hét	Előadás H 12-14, K250 Bálint Péter	Matgyak K 12-14, K350 Ráth Balázs	Fizgyak K 12-14, K250 Kúsz Ágnes	MatFizgyak Sz 8-10, H601 Ráth Balázs
Szept. 7	E1	Gy1	Gy1	Gy1
Szept. 14	E2	Gy2 [1. HF]	Gy2 [1. HF]	Gy2 [1. HF]
Szept. 21	E3	Gy3 [2. HF]	Gy3 [2. HF]	Egyetemi sportnap [2. HF]
Szept. 28	E4	Gy4 [3. HF]	Gy4 [3. HF]	Gy3
Okt. 5	E5	Gy5 [4. HF]	Gy5 [4. HF]	Gy4 [3. HF]
Okt. 12	E6	Gy6 [5. HF]	Gy6 [5. HF]	Gy5 [4. HF]
Okt. 19	E7	Gy7	Gy7	Gy6 [5. HF]
Okt. 26	E8	Gy8 [6. HF]	Gy8 [6. HF]	Gy7 [6. HF]
Nov. 2	E9	Gy9 [7. HF]	Gy9 [7. HF]	Gy8 [7. HF]
Nov. 9	E10	Gy10 [8. HF]	Gy10 [8. HF]	Gy9 [8. HF]
Nov. 16	E11	Gy11 [9. HF]	Gy11 [9. HF]	Gy10 [9. HF]
Nov. 23	E12	Gy12 [10. HF]	Gy12 [10. HF]	Gy11 [10. HF]
Nov. 30	E13	Gy13	Gy13	Gy12
Dec. 7	E14	Gy14 [11. HF]	Gy14 [11. HF]	Gy13 [11. HF]

Előadás napló

- 09.07 Bevezető példák. Eseménytér, mértékelmélet, egyszerű állítások. Véges eseménytér, egyenlő valószínűségű elemi események. Szita formula
- 09.14 Feltételes valószínűség, szorzási szabály, Bayes-tétel, függetlenség.
- 09.21 Független kísérletek. Feltételes függetlenség. Diszkrét valószínűségi változók. Binomiális és geometriai eloszlás. Várható érték.

Ajánlott irodalom

Az elsődleges forrás, amit az előadások beosztása is viszonylag pontosan követ, a Balázs Márton – Tóth Bálint jegyzet. Más könyvjavaslatokkal együtt a kurzus honlapján megtalálható:
<http://www.math.bme.hu/~pet/valszam/Vsz2020.html>.

HF feladatsor témák

Ez csak körülbelüli iránymutató. Az előadás menetétől függően a témák esetleg vándorolhatnak, régebbi témák mindig visszatérhetnek, a fő csapásiránytól eltérő érdekességek fölbukkanhatnak.

1. Alapvető kombinatorika, szita-formula, eseménytér, egyenlő valószínűségű események
2. Feltételes val., Bayes tétel, (feltételes) függetlenség
3. Diszkrét valószínűségi eloszlások 1. Binomiális, geometriai, negatív binom, hipergeom.
4. Diszkrét valószínűségi eloszlások 2. Várható érték és szórás, Poisson eloszlás
5. Poisson folyamat, eloszlásfüggvény, sűrűségfüggvény, esetleg egyenletes eloszlás
(ZH1 itt)
6. Egyenletes eo, normális eloszlás, binomiális és Poisson eloszlás normális approximációja, deMoivre-Laplace
7. Exponenciális eloszlás, Poisson folyamat megint, Cauchy és lognormális eloszlás, eloszlástranszformációk
8. Diszkrét és folytonos együttes eloszlások, többdimenziós eloszlástranszformációk
9. Többdimenziós eloszlástranszformációk, függetlenség és konvolúció, feltételes eloszlások, feltételes várható érték
10. Összegek várható értéke, szórása, kovarianciák, korrelációk, indikátorok összege
(ZH2 valószínűleg itt)
11. Többdimenziós normális és korrelációi (ez talán átcúsúzhat az utolsó gyakra)
12. Utolsó gyakorlaton meglátjuk, lehet csak gyakorlás, vagy kitekintés más témákra, ízlés szerint.

Házi feladatok

Valószínűesszámítás matematikusoknak és fizikusoknak, 2020 ősz

A feladatok közül minden héten a beadandó házi feladatok meg vannak jelölve, ezek 2 (••) vagy 3 pontot (•••) érnek, összesen 10 pont értékben. Természetesen gyakorlásképpen javasoljuk a többi feladat beadás nélküli megoldását is. Egyes heteken szerepelnek bónuszfeladatok, ezek darabonként 3 pontot érnek. Függetlenül a többi feladattól, ezek az adott héten minden esetben beadhatók, és mindig kijavítjuk őket. A házi feladatok beadási határideje az első oldalon szerepel.

Részpontoszámokat adunk, de válaszokat csak indoklással fogadunk el. Az *igazi* csoportmunka hasznos, de ebben az esetben mindenki saját maga írja le a megoldást a saját szavaival (képleteivel). A passzív másolás viszont haszontalan: tapasztalatunk szerint az így szerzett házi feladat pontszámok többszörösen elvesznek ZH-kon és a vizsgán, amikor kiderül, hogy a másolt házi feladat nem hozta meg a kívánt fejlődést.

1. HF:

- 1.1 Hányféle (esetleg értelmetlen, de különböző) szót lehet kirakni a MISSISSIPPI betűiből (mindegyik betűt pontosan egyszer felhasználva)? Hát az ABRAKADABRA szó betűiből? Mi annak a valószínűsége, hogy ha felírjuk a betűket egy-egy kártyára, akkor jól megkeverve a paklit, a két szó egymást követve értelmesen kiolvasható lesz (abrakadabramississippi vagy fordítva)?
- 1.2
  - a) Hányféleképpen ülhet le egy sorban négy lány és három fiú?
  - b) Hányféleképpen ülhet le egy sorban négy lány és három fiú, ha a lányok egymás mellett ülnek, és a fiúk is egymás mellett ülnek?
  - c) És ha csak a fiúk kell, hogy egymás mellett üljenek?
  - d) Hányféleképpen ülhetnek le, ha azonos neműek nem ülhetnek egymás mellé?
- 1.3 Egy tánciskolába 12 hölgy és 13 úriember jár. Ha 6 hölgyet és 6 úriembert kell kiválasztanunk és párba rendeznünk, hányféle elrendezés lehetséges?

- 1.4 Egy társaság 8 nőből és 7 férfiből áll. Belőlük kell egy 4 nőből és 3 férfiből álló bizottságot alakítanunk. Hányféle különböző bizottság lehetséges, ha
- van két férfi, akik nem hajlandóak egy bizottságban dolgozni,
  - van két nő, akik nem hajlandók egy bizottságban dolgozni,
  - van egy nő és egy férfi, akik nem hajlandóak egy bizottságban dolgozni?
- 1.5 Egy árverésen 4 műgyűjtő vásárolt összesen 5 Dalit, 6 van Goghot, és 7 Picassót. Ha egy tudósító csak annyit jegyez fel, hogy melyik gyűjtő hány Dalit, van Goghot, és Picassót vásárolt, akkor hányféle különböző feljegyzés születhet?

- 1.6 a) Tekintsük a következő kombinatorikus azonosságot:

$$\sum_{k=1}^n k \binom{n}{k} = n \cdot 2^{n-1}.$$

Adjunk egy *részletes* kombinatorikai érvelést a fenti egyenlőség igaz voltára oly módon, hogy n emberből kiválasztunk egy tetszőleges létszámú bizottságot és annak elnökét, illetve az elnököt és hozzá a bizottságot.

- b) Ellenőrizzük a

$$\sum_{k=1}^n k^2 \binom{n}{k} = n(n+1) \cdot 2^{n-2}$$

azonosságot $n = 1, 2, 3, 4$ esetén. Ismét adjunk *részletes* kombinatorikai érvelést az azonosságra: n emberből válasszunk egy tetszőleges méretű bizottságot, annak elnökét és titkárát (ez a kettő lehet egy személy is), illetve

- válasszunk egy elnököt, aki egyben a titkár is lesz, majd a bizottság többi tagját,
- válasszunk egy elnököt, egy tőle különböző titkárt, majd a bizottság többi tagját.

- c) A fentiekhez hasonlóan mutassuk meg, hogy

$$\sum_{k=1}^n k^3 \binom{n}{k} = n^2(n+3) \cdot 2^{n-3}.$$

- 1.7 Egy 100 000 lakosú városban három újság jelenik meg: I, II, és III. A városlakók következő aránya olvassa az egyes újságokat:

I: 26%	I és II: 6%	I és II és III: 2%
II: 18%	I és III: 9%	
III: 22%	II és III: 5%	

(Azaz például 6000 ember olvassa az I és II újságokat (közülük 2000 a III újságot is).)

- Határozzuk meg, hányan nem olvassák a fenti újságok egyikét sem.
  - Hányan olvasnak pontosan egy újságot?
  - Hányan olvasnak legalább kettő újságot?
  - Ha I és III reggeli újságok és II egy esti újság, akkor hányan olvasnak legalább egy reggeli újságot plusz egy esti újságot?
  - Hányan olvasnak pontosan egy reggeli újságot plusz egy esti újságot?
- 1.8 a) Legyen A és B két esemény. Bizonyítsuk be, hogy

$$\text{ha } \mathbf{P}\{A\} \geq 0.8 \text{ és } \mathbf{P}\{B\} \geq 0.6, \text{ akkor } \mathbf{P}\{A \cap B\} \geq 0.4.$$

- b) Bizonyítsuk be, hogy tetszőleges $A_1, A_2, \dots, A_n$ eseményekre fennáll a következő egyenlőtlenség:

$$\mathbf{P}\{A_1 \cap A_2 \cap \dots \cap A_n\} \geq \mathbf{P}\{A_1\} + \mathbf{P}\{A_2\} + \dots + \mathbf{P}\{A_n\} - (n-1).$$

- 1.9 a) n golyót helyezünk véletlen módon k urnába. Mi a valószínűsége, hogy *pontosan* egy urna marad üres?

- b) n befektetési egységet osztunk szét k részvény között. Befektetési stratégiáknak nevezzük a befektetési egységek lehetséges kiosztásait, vagyis amikor minden részvényre megadjuk, hogy abba hány egységet fektetünk be. Ha minden befektetési stratégia azonos valószínűségű, mi az esélye annak, hogy pontosan egy olyan részvény lesz, amelybe egyetlen egységet sem fektetünk be?
- 1.10 Egy régi vágású színházban a fogasra akasztják az érkező urak a kalapjaikat. Kifelé menet minden úr véletlenszerűen levesz egy kalapot a fogasról, és távozik. Mi annak a valószínűsége, hogy senki nem megy haza a saját kalapjában? Hogyan viselkedik ez a valószínűség aszimptotikusan amint $n \rightarrow \infty$?
- 1.11 •• Egy sakktábla 64 mezőjére véletlenszerűen, egyenletes valószínűséggel elhelyezünk nyolc bástyát; egy mezőre csak egy bástya kerülhet. Mennyi a valószínűsége, hogy egyik bástya sem üti a másikat (azaz semelyik sor és semelyik oszlop nem tartalmaz egyenél több bástyát)?
- 1.12 a) Hatszor feldobunk egy szabályos dobókockát. Mi a valószínűsége, hogy az 1, 2, ..., 6 eredmények mindegyike előfordul?
b) Tízszor feldobunk egy szabályos dobókockát. Mi a valószínűsége, hogy az 1, 2, ..., 6 eredmények mindegyike (legalább egyszer) előfordul?
- 1.13 •• András, Béla és Csaba ultiznak: ebben a játékban a 32 lapos magyar kártyából 10 lapot osztanak mindhárom játékosnak, a fennmaradó két lap a talonba kerül. Minden leosztást egyformán valószínűnek feltételezve, mi az esélye, hogy Andrásnak a nyolc figura egyikéből sem kerül mind a négy szín? (Azaz: Andrásnak nincs se négy hetese, se négy nyolcasa... se négy ása)?
- 1.14 Egy közösségben 20 család van: 5 családban egy gyerek van, 7 családban kettő, 4 családban három, 3 családban négy, 1 családban öt.
a) Ha egy családot véletlenszerűen kiválasztunk, mi a valószínűsége, hogy abban a családban i gyerek van, $i = 1, 2, 3, 4, 5$?
b) Ha egy gyereket véletlenszerűen kiválasztunk, mi a valószínűsége, hogy ő egy i gyerekes családból jött, $i = 1, 2, 3, 4, 5$?
- 1.15 Egy erdőben 18 őz lakik, közülük 5 meg van jelölve. Ha véletlenszerűen 4-et befognak, mi a valószínűsége, hogy a befogottak közül pontosan 2 megjelölt lesz?
- 1.16 Számoljuk ki a poker különböző értékelhető konfigurációinak valószínűségeit. Azaz 52 lapos francia kártyából ($\clubsuit, \diamondsuit, \heartsuit, \spadesuit : 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, J, D, K, A$) véletlenszerűen kiválasztunk ötöt. Mi annak a valószínűsége, hogy egy párunk, két párunk, drillünk, sorunk, flush-ünk, fullunk, pókerünk, színsorunk, royal flush-ünk van?
- 1.17 A bridzsben az 52 lapos francia kártyából minden játékos 13–13 lapot kap. Mi a valószínűsége annak, hogy Északnak és Délnek *együttesen* k db ása van ($k = 0, 1, 2, 3, 4$)?
- 1.18 Egy kisvárosban pontosan négy TV-szerelő dolgozik. Egy napon négyen hívnak szerelőt. Mi a valószínűsége, hogy pontosan i szerelő kap hívást $i = 1, 2, 3, 4$?
- 1.19 Egy kisvárosban n TV-szerelő dolgozik. Egy napon k helyre hívnak szerelőt. Mi a valószínűsége, hogy pontosan i szerelő kap hívást $i = 1, 2, \dots, n$?
- Bónusz: Jelölje f_n azt a számot, ahány n hosszú fej-írás sorozat van úgy, hogy nincs bennük egymás utáni két fej. Jelölje P_n ennek az eseménynek a valószínűségét szabályos érmedobás esetén.
a) Mutassuk meg, hogy $n \geq 2$ -re $f_n = f_{n-1} + f_{n-2}$, ahol $f_0 = 1, f_1 = 2$. (Hány ilyen sorozat indul fejjel, és hány írással?)
b) Határozzuk meg P_n -t f_n segítségével, és ezek alapján számoljuk ki P_{10} értékét.
- 1.20 Egy urnában van 6 piros, 6 fehér, és 7 kék golyó. Ötöt visszatevés nélkül húzva mi a valószínűsége, hogy mindhárom színű golyót húztunk?
- 1.21 Anna, Bori és Cili egyforma erejű pingpongjátékosok. A következő módon játszanak: Anna és Bori mérköl először össze az erejüket. Ezután a vesztes kiáll, és a várakozó Cili áll be a helyére, hogy összemérje tudását az előző nyertessel... Minden egyes meccs után a vesztes átadja a helyét a várakozónak. Ezt mindaddig folytatják, amíg nem nyer valamelyikük kétszer egymás után, ő lesz a körmérkőzés győztese. Írjuk le a körmérkőzés eseményterét. Az n páros csata után véget érő sorozatok valószínűsége legyen 2^{-n} . (Miért?) Mi a valószínűsége annak, hogy Anna, ill. Bori, ill. Cili nyeri a körmérkőzést?
- 1.22 •• Anna, Bori és Cili most érmét dobálnak, felváltva egymás után, Anna kezd, majd Bori dob, aztán Cili, majd megint Anna, és így tovább. Ezt mindaddig folytatják, míg valaki fejet nem dob.

- a) Írjuk le az eseményteret!
- b) Írjuk le az alábbi eseményeket az eseménytéren: $A = \{ \text{Anna nyer} \}$, $B = \{ \text{Bori nyer} \}$, $(A \cup B)^c$!
- 1.23 A lóversenyen 7 ló indul. Jelölje C azt az eseményt, hogy Csillag az első három hely valamelyikén ér be, R pedig azt, hogy Ráró a 2. helyen végez. Mennyi $C \cup R$ valószínűsége? Hány elemi eseményt tartalmaz $C \cup R$?
- 1.24 Kiosztunk egy pakli jól megkevert francia kártyát. Mi a valószínűsége, hogy
- a) a pikk ász a 14. kiosztott lap?
- b) az első kiosztott ász a 14.-ként kiosztott lap?
- c) az első négy lap különböző színű?
- d) az első négy lap különböző figurájú?
- 1.25 Van két kockánk, amelyeket azonos módon színeztünk ki: két lapot pirosra, kettőt zöldre, egyet pedig sárgára, a maradék fehér. Ha feldobjuk őket egyszerre, mi a valószínűsége, hogy ugyanolyan színűre esnek? Mi a valószínűsége annak, hogy az első két feldobásra különböző színűek lesznek, majd harmadszorra ugyanolyanok?
- 1.26 •• A rulettkeréken 37 mező van, ezek közül 18 fekete, 18 piros és 1 zöld. Tekintsünk 13 rulettpörgetést, mi a valószínűsége, hogy ennek során mind a három szín (piros, fekete, zöld) legalább egyszer előfordul?
- 1.27 •• Van 10 mentolos és 10 citromos cukorkánk, ezt a 20 cukrot véletlenszerűen elosztjuk Anna és Bea között. Ha mindkét lány 10 cukrot kap, mi a valószínűsége, hogy
- a) mind a 10 mentolos cukrot Anna kapja?
- b) mindkét lány pontosan 5 mentolos és pontosan 5 citromos cukrot kap?
- 1.28 Egy szekrényben n pár cipő van. Véletlenszerűen kiválasztunk $2r$ cipőt ($2r \leq n$). Mi a valószínűsége annak, hogy a kiválasztott cipők között
- a) nincsen teljes pár,
- b) pontosan egy teljes pár van,
- c) pontosan két teljes pár van?

2. HF:

- 2.1 Feldobunk négy szabályos dobókockát .
- a) Mennyi a valószínűsége annak, hogy legalább az egyik kockán hatos van?
- b) Feltéve, hogy a dobott számok között nincs két egyforma, mennyi a valószínűsége annak, hogy legalább az egyikken hatos van?
- 2.2 •• Egy piros, egy kék, és egy sárga szabályos kockával dobunk. Legyen az általuk mutatott három szám rendre P, K, S .
- a) Mi a valószínűsége, hogy mindhárom dobás különböző?
- b) Feltéve, hogy mindhárom dobás különböző, mi a valószínűsége, hogy $P < K < S$?
- c) Mennyi $P\{P < K < S\}$?
- 2.3 A barátommal snapszerozom. Ebben a játékban 20 kártyalap van, minden színből 5. Kiosztunk 5 – 5 lapot.
- a) Még nem néztem meg a lapjaimat. Mi a valószínűsége, hogy a barátomnak van zöldje?
- b) Megnéztem a lapjaimat: két pirosat és három zöldet kaptam. Mi a valószínűsége, hogy a barátomnak van zöldje?
- 2.4 Vigyázat! Ebben a feladatban attól függően, milyen kísérlettel modellezzük a „véletlenszerű én” és a „véletlenszerű király” kiválasztását, különböző eredményeket kaphatunk. A megoldás része pontosan leírni azt is, hogy milyen kísérletben gondolkodunk és milyen feltevésekkel élünk.
- a) Én kétgyerekes családból származom. Mi a valószínűsége, hogy a testvérem lány?
- b) A király kétgyerekes családból származik. Mi a valószínűsége, hogy a testvére lány?
- 2.5 Két golyó mindegyike egymástól függetlenül $1/2$ - $1/2$ valószínűséggel feketére vagy arany színűre lett festve, majd egy urnába helyezték őket.

- a) Tegyük fel, hogy tudásunkra jut, hogy az arany színű festéket használták, azaz legalább az egyik golyó arany színű lett. Ekkor mi a feltételes valószínűsége, hogy mindkét golyó arany színű?
- b) Most tegyük fel, hogy az urna megbillent, az egyik golyó kigurult belőle, és azt látjuk, hogy ez a golyó arany színű. Ekkor mi a valószínűsége, hogy mindkét golyó arany színű?

Magyarázzuk meg a válaszunkat.

- 2.6 Egy internetes közösségi száj felhasználoi körébe meghívásos alapon lehet bejutni. Eredetileg két tagja van a közösségnek, Ádám és Éva. Néha a közösség valamelyik (egyenletesen választott) tagja meghív egy új embert. Ádám köréhez tartozik valaki, ha ő maga Ádám, vagy egy Ádám köréhez tartozó tag hívta meg. Mi a valószínűsége, hogy Ádám köre 1, 2 illetve 3 főből áll akkor, amikor 4 fős a közösség?
- 2.7 •• Egy népszerű egyetemi szakra három fordulóban felvételiztetnek. Az első forduló egy alkalmassági vizsga, erről hazaküldik a jelentkezők 70%-át, a többiek továbbjutnak a következő fordulóba, ami egy írásbeli teszt. Az írásbeli teszten résztvevők 75%-át szórják ki, aki ezt az akadályt is sikerrel veszi, egy szóbeli elbeszélgetésen vehet részt, ahol a résztvevők ötödét válogatják be, őket veszik fel a szakra.
- a) A jelentkezők hányad részét veszik fel a szakra?
  - b) Valakiről csak annyit tudunk, hogy túljutott az alkalmassági vizsgán. Mi a valószínűsége, hogy fel fogják venni?
  - c) Tekintsük mindazokat a jelentkezőket, akiket végül nem vesznek fel a szakra. Hányad részüket szórták ki rendre az alkalmassági vizsgán, az írásbeli teszten és a szóbeli elbeszélgetésen?
- 2.8 Három szakács, A , B és C , egy speciális süteményt sütnék, melyek azonban sajnos rendre 0.02, 0.03, 0.05 valószínűséggel nem kelnek meg rendesen a három szakács keze alatt. Az étteremben ahol dolgoznak, A süti a sütemények 50%-át, B a 30%-át, C pedig a 20%-át. A rossz sütemények hány százalékát sütötte A ?
- 2.9 •• A csavarokat 12 darabos csomagokban árusítják. Az üzletben kapható csomagok 80%-ában nincs hibás csavar, 15%-ában pontosan egy hibás csavar van, 5%-ában pontosan két hibás csavar van. A hibás csavarok helye a csomagban véletlenszerű. Veszek egy csomag csavart az üzletben és bosszankodva tapasztalom, hogy az első csavar, amit kiveszek a csomagból, hibás. Mi a valószínűsége, hogy a csomagban ott lapul még egy hibás csavar?
- 2.10 •• Egy doboz édesség krémmel töltött csokoládés bonbonokat tartalmaz, ezek lehetnek ét- vagy tejsokisak, a töltelékük pedig kávé- vagy mogyorókrém. A dobozban 6 kávékrémmel töltött étcsoki, 9 mogyorókrémmel töltött étcsoki és 14 kávékrémmel töltött tejsoki van. Hány mogyorókrémmel töltött tejsoki van a dobozban, ha tudjuk, hogy a csokoládé fajtája (ét- vagy tejsoki) és a töltelék egymástól függetlenek?
- 2.11 Egy genetikai rendellenesség a magzatok fél százalékát érinti. Egy „megbízhatónak számító” diagnosztikai eljárás a meglévő rendellenességet biztosan detektálja, míg rendellenesség hiányában 95% valószínűséggel a helyes negatív választ adja, 5% valószínűséggel pedig a hibás pozitív választ. Ha az eljárás eredménye pozitív, mi a valószínűsége, hogy magzatunknak tényleg megvan a rendellenessége?
- 2.12 Tegyük fel, hogy szabályos fej-írás dobást szeretnénk generálni, de csak egy cinkelt érme áll rendelkezésünkre, amely általunk ismeretlen p valószínűséggel mutat fejet. Tekintsük a következő eljárást.
- (a) Feldobjuk az érmét.
  - (b) Megint feldobjuk az érmét.
  - (c) Ha mindkét dobás eredménye fej, vagy mindkét dobás eredménye írás, akkor újrakezdjük az első lépéssel.
  - (d) Ha viszont a két dobás eredménye különböző, akkor az utolsó eredmény lesz az algoritmus kimenete.
- a) Mutassuk meg, hogy az algoritmus egyforma valószínűséggel szolgáltat fejet vagy írást.
  - b) Lehetne-e úgy egyszerűsíteni az eljárást, hogy addig dobjuk az érmét, amíg két egymást követő dobás különböző lesz, és az utolsó dobást tekintjük?
- 2.13 Egy n elemű halmazból az A és B véletlen részhalmazokat egymástól függetlenül egyenletes eloszlással választjuk ki a 2^n lehetséges részhalmaz közül.
- a) Mutassuk meg, hogy $\mathbf{P}\{A \subseteq B\} = \left(\frac{3}{4}\right)^n$. (Tipp: tekintsük az eredeti halmaz minden egyes elemét.)
  - b) Mutassuk meg, hogy $\mathbf{P}\{A \cap B = \emptyset\} = \left(\frac{3}{4}\right)^n$.

- 2.14 •• Van egy nem (feltétlenül) szabályos érménk, mely $p \in (0, 1)$ valószínűséggel esik a Fej, és $q = 1 - p$ valószínűséggel esik az Írás oldalára. Kétszer egymás után feldobjuk az érmét. Legyen A az az esemény, hogy az első dobás eredménye fej, B az az esemény, hogy a második dobás eredménye fej, és C az az esemény, hogy a két dobás eredménye egyezik. Vizsgáljuk meg, hogy p milyen értéke mellett lesznek ezek az események (a) páronként függetlenek; (b) teljesen függetlenek.
- 2.15 Adott egy n fős társaság. Jelölje $A_{i,j}$; $1 \leq i < j \leq n$ azt az eseményt, hogy a társaság i -dik és j -dik tagjának ugyanaz a születésnapja.
- a) Páronként független-e ez az $\binom{n}{2}$ esemény?
b) Teljesen független-e ez az $\binom{n}{2}$ esemény?
- 2.16 Az időjárás-előrejelzés egyszerű modelljeként tegyük fel, hogy az idő vagy esős, vagy napos, és p annak a valószínűsége, hogy holnap ugyanolyan lesz mint ma, a korábbi napoktól függetlenül. Ha az idő napos január elsején, legyen P_n annak valószínűsége, hogy n nap múlva szintén napos. Mutassuk meg, hogy P_n kielégíti a

$$P_n = (2p - 1)P_{n-1} + (1 - p), \quad n \geq 1; \quad P_0 = 1$$

rekurziót. Bizonyítsuk be, hogy $P_n = \frac{1}{2} + \frac{1}{2}(2p - 1)^n$ minden $n \geq 0$ esetén.

- 2.17 Móricka élete első valószínűségi számítás vizsgáján $\frac{1}{2}$ eséllyel megy át. Ha ezen megbukik, a következőre már kevesebbet tanul, ezen csak $\frac{1}{3}$ a siker valószínűsége. Minél többször bukik meg, annál kevesebbet tanul, így $k - 1$ sikertelen vizsga után már csak $\frac{1}{k+1}$ az esélye, hogy a k -dik vizsgán átmegy. Ám Móricka kitartó, és a szabályzat szerint akárhányszor vizsgázhat. Mennyi a valószínűsége, hogy előbb-utóbb átmegy?

Bónusz Egy vadász 40 méter távolságban felfedez egy rókát és rálő. Ha a róka ezt túléli, akkor 10 m/s sebességgel próbál menekülni. A vadász 2 másodpercenként újratölt és lő a rókára, mindaddig, amíg meg nem öli, vagy (szerencsés esetben) a róka el nem tűnik a látóhatáron. A vadász találati valószínűsége a távolság köbével fordítottan arányos, a következő képlet szerint:

$$P\{\text{a vadász eltalálja az } x \text{ méter távolságban levő rókát}\} = 10000 \cdot x^{-3} \quad (x \geq 40).$$

Ha találat is éri a rókát, nem biztos, hogy fatális: az egyes találatokat (függetlenül azok számától) a róka $1/5$ valószínűséggel túléli. Mi a valószínűsége annak, hogy a róka túléli ezt a kellemetlen kalandot?

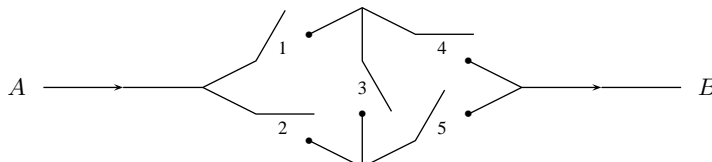
Megjegyzés: A feladatot nyilván matematikusok találták ki matematikus diákoknak. Miért rossz modellje ez a rókavadászatnak?

- 2.18 Iszákos Iván a nap $2/3$ részét kocsmában tölti. Mivel a faluban 5 kocsmában van, és Iván nem válogatós, azonos eséllyel tartózkodik bármelyikben. Egyszer elindulunk, hogy megkeressük. Négy kocsmát már végigjártunk, de nem találtuk. Mi a valószínűsége annak, hogy az ötödikben ott lesz?
- 2.19 Móricka és Pistike pingpongoznak. Minden játszmát a többitől függetlenül Móricka p , Pistike pedig q valószínűséggel nyer meg, ahol $p > 0$, $q > 0$ és $p + q = 1$. A játék akkor ér véget, ha valaki két egymás utáni játszmát megnyer.
- a) Mi a valószínűsége, hogy Móricka nyeri az utolsó játszmát?
b) Mi a valószínűsége, hogy ugyanaz nyeri az első játszmát, mint az utolsót?
c) Ha tudjuk, hogy az utolsó játszmát Móricka nyerte, mennyi a valószínűsége, hogy az elsőt is?
- 2.20 Egy televíziós vetélkedőben a játékosnak három ajtó közül kell választania, és a mögötte elrejtett nyereményt kapja jutalmul. Az egyik ajtó mögött egy luxusautó található, a másik kettő mögött pedig egy-egy kecske. Mikor a játékos kiválasztott egyet a háromból, a játékvezető a másik két ajtó közül kinyit egyet, ami mögött kecske van, és felajánlja, hogy a játékos még megváltoztathatja a döntését. Érdemes-e áttérni a másik ki nem nyitott ajtóra? Mekkora valószínűséggel nyerjük meg így az autót?
- 2.21 n dobozban elhelyezünk N golyót úgy, hogy mind az n^N elhelyezés egyenlően valószínű. Feltéve, hogy egy adott dobozba esik golyó, mennyi a valószínűsége annak, hogy K golyó esik bele?
- 2.22 Aladár, Béla, Cili és Dömötör hazudósak: átlagosan az esetek $2/3$ -ában hazudnak mind a négyen, egymástól függetlenül, véletlenszerűen.
Aladár azt állítja, hogy Béla tagadja, hogy Cili azt mondta, hogy Dömötör hazudott.
Mi a valószínűsége annak, hogy Dömötör igazat mondott? (Feltételezzük, hogy Aladár tudja, hogy mit mondott Béla, Béla tudja, hogy mit mondott Cili, Cili tudja, hogy mit mondott Dömötör. Továbbá, hogy Cili azt is el tudja dönteni, hogy Dömötör hazudott-e vagy sem.)

- 2.23 Adott egy (végtelen térfogatú) urnánk és végtelen sok, az $\mathbb{N}^+ = \{1, 2, 3, \dots\}$ elemeivel számozott, golyónk. Az urna eredetileg üres. Éjfél előtt egy perccel fogjuk az 1, 2, $\dots$, 10 számú golyókat, behelyezzük őket az urnába, az urnát jól összerázzuk, majd véletlenszerűen kihúzzunk az urnából egy golyót, amit elhajítunk. Éjfél előtt fél perccel fogjuk a 11, 12, $\dots$, 20 számú golyókat, behelyezzük őket is az urnába, az urnát jól összerázzuk, majd véletlenszerűen kihúzzunk az urnából egy golyót, amit elhajítunk. Éjfél előtt 2^{-n} perccel fogjuk az $10n + 1, 10n + 2, \dots, 10(n + 1)$ számú golyókat, behelyezzük őket is az urnába, az urnát jól összerázzuk, majd véletlenszerűen kihúzzunk az urnából egy golyót, amit elhajítunk. És ezt így folytatjuk éjfélig. Bizonyítandó, hogy éjfélkor az urna 1 valószínűséggel üres lesz.

3. HF:

- 3.1 Alább egy áramkör, ahol mindegyik kapcsoló egymástól függetlenül $1/2 - 1/2$ valószínűséggel van nyitva vagy zárva.

Mi a valószínűsége, hogy A -tól B -ig áram folyhat ezen az áramkörön? (Ezért itt külön nem jár pont, de érdekes: válaszoljunk számolás nélkül is, szimmetriák segítségével! (Persze ha valaki így pontosan leírja, az is teljes értékű megoldás.))

- 3.2 50 százalék az esélye, hogy a királynő hordozza a hemofiliáért felelős gént. Ha hordozó, akkor mindegyik hercegnek 50-50 százalék az esélye arra, hogy hemofiliás legyen. Ha a királynő három fia nem hemofiliás, mekkora az esélye annak, hogy a királynő hordozó? Ha születik egy negyedik herceg is, mekkora az esélye annak, hogy hemofiliás lesz?
- 3.3 4 férfit és 6 nőt rangsorolnak egy vizsgán. Tegyük fel, hogy nincs két egyforma pontszám, és mind a 10! elrendezés egyformán valószínű. Legyen X a legjobb nő helyezése (például $X = 1$ azt jelenti, hogy a legjobb vizsgázó egy nő). Határozzuk meg X eloszlását és várható értékét.
- 3.4 Öt játékos, A, B, C, D, E között véletlenszerűen szétosztjuk a számokat 1-től 5-ig, ismétlődés nélkül. Először A és B mérkőzik: akinek magasabb a száma, továbbjut. Az így továbbjutó most C -vel mérkőzik, azután a közülük továbbjutó D -vel, majd az itt nyertes E -vel. Legyen X az a szám, ahány mérkőzést A nyer. Határozzuk meg X eloszlását és várható értékét.
- 3.5 Szindbádnak egyszer megadatott, hogy N háremhölgy közül kiválassza a legszebbet a következő játékszabály szerint: az N háremhölgy egyenként vonult el előtte, azok valamelyikét kellett kiválasztania. A már elvontak nem hívhatók vissza és azokról, akik még nem vonultak el, semmit sem tudott. Feltételezzük, hogy a háremhölgyeknek jól definiált szépségfokozatuk van: van egy legszebb, egy második legszebb, egy harmadik legszebb, és végül a legkevésbé szép közöttük. Továbbá azt is feltételezzük, hogy véletlen sorrendben vonulnak el Szindbád előtt: mind az $N!$ lehetséges sorrendjük egyformán valószínű. Szindbád a következő stratégiát választotta: k hölgyet hagyott elvonulni, majd ezután kiválasztotta azt, amelyik szebb volt az összes előtte már elvonultnál (és ha ilyen hölgy nem akad, akkor Szindbád magányosan távozik). Mi a valószínűsége annak, hogy ezzel a módszerrel valóban a legszebb háremhölgyet választotta? Határozzuk meg azt a k -t, amely mellett a fenti stratégia optimális $N \rightarrow \infty$ határesetben, és a stratégiához tartozó valószínűséget is. (Tipp: használjunk teljes valószínűség tételt aszerint, hogy a legszebb hölgy hanyadikként jön(ne) el Szindbád előtt.)
- 3.6 Egy családban $n \geq 1$ gyermek αp^n valószínűséggel van, ahol $\alpha \leq (1 - p)/p$.
- A családok hányadrésében nincs gyermek?
  - Ha a gyermekek egymástól függetlenül egyforma eséllyel fiúk és lányok, akkor a családok hányadrésében lesz pontosan k fiú (és tetszőleges számú lány)?
- 3.7 Van két ránézésre megkülönböztethetetlen érménk, egy igazságos és egy cinkelt. A cinkelt érme $\frac{3}{4}$ valószínűséggel ad fejet. Előveszem az egyik érmét a zsebemből, $\frac{1}{2}$ eséllyel az igazságosat, $\frac{1}{2}$ eséllyel a cinkeltet, és feldobom 30-szor, ebből k alkalommal esett a Fej oldalára. Ez alapján kell eldöntenem, hogy melyik érmét választottam. Milyen k értéknél húznánk meg a határt?

3.8 Az α kockának 4 piros és 2 fehér, míg a β kockának 2 piros és 4 fehér lapja van. Feldobunk egy érmét. Ha fej a dobás eredménye, akkor a továbbiakban az α kockát használjuk, ha pedig írás akkor a β -t. Az így kiválasztott kockával egymásután n -szer dobunk.

- a) Mi annak a valószínűsége, hogy a k -adik dobásnál az eredmény piros? ($k = 1, 2, \dots, n$)
- b) Feltéve, hogy mind az első $k - 1$ kockadobás eredménye piros, mi annak a valószínűsége, hogy a k -adik dobás eredménye is piros lesz? ($k = 1, 2, \dots, n$)

3.9 Adott $m + 1$ urna és mindegyikben m golyó; az i -dik urnában $i - 1$ golyó piros, míg a fennmaradó $m - i + 1$ golyó kék ($i = 1, \dots, m + 1$). Először választunk egy urnát egyenletes eloszlással, majd onnantól kezdve ebből az urnából húzunk *visszatevéssel* n alkalommal.

- a) Mi a valószínűsége, hogy az n húzás mindegyike piros golyót ad?
- b) Föltéve, hogy az első n húzás mind piros golyót adott, mi a valószínűsége, hogy az $(n + 1)$ -dik húzás is piros lesz?
- c) Számoljuk ki a (b) részben kapott valószínűség határértékét, rögzített n -re, amint $m \rightarrow \infty$.

3.10 Egy ketyere két különböző okból romolhatott el. Az első ok ellenőrzése E_1 forintba kerülne, és ha valóban az a probléma, akkor a javítása J_1 forint. Hasonlóan, a második ok ellenőrzése E_2 forintba kerül, és ha az a probléma, akkor a javítás J_2 forint. (Ha viszont az először ellenőrzött oknál nincs probléma, akkor a másik lehetséges okot először ellenőriznünk kell, majd javítanunk.) Legyen p és $1 - p$ annak valószínűségei, hogy a ketyere az első illetve a második okból romlott el. Határozzuk meg, mely E_1, E_2, J_1, J_2, p értékek mellett érdemesebb várhatóan az első okkal kezdeni az ellenőrzést, és melyeknél a második okkal.

3.11 •• A Magyar Etikett Intézet felmérése szerint Magyarországon a fiúk két kategóriába oszthatóak: 2/3-uk udvarias, 1/3-uk udvariatlan. Az udvarias fiúk az esetek 90%-ában engedik előre a lányokat az ajtóban, az udvariatlanok viszont csak az esetek 20%-ában. Láttam, hogy Jancsi előre engedte Juliskát, Jutkát viszont nem.

- a) Mennyi annak a valószínűsége, hogy Jancsi az udvariatlan kategóriába tartozik?
- b) Mennyi annak a valószínűsége, hogy ezek után Jancsi Erzsit is előre fogja engedni?

3.12 Sárkányföldön az n fejű sárkány

$$p_n = \binom{6}{n-1} \cdot 0.7^{n-1} \cdot 0.3^{7-n}$$

valószínűséggel fordul elő ($n = 1, 2, \dots, 7$). Egy sárkány fejeinek levágása veszélyes művelet: az ember minden fejét egymástól függetlenül 90% eséllyel tudja levágni, és ha ez nem sikerül, akkor a sárkány megeszi az embert.

- a) Elém kerül egy sárkány, de a nagy ködben nem látom, hogy hányfejű. Mi az esélye, hogy túlélem a találkozást?
- b) Tegyük fel, hogy épp most vágtam le a hatodik fejét, de még mindig nem látom, hogy maradt-e feje. Ilyen helyzetből mekkora valószínűséggel élem túl a harcot?
- c) Csata után találkozom a cimborámmal, aki szintén legyőzött egy sárkányt. Ezt figyelembe véve mi a valószínűsége, hogy hétfejűvel volt dolga?

3.13 Két dobókockát dobálunk, és mindig az összeget tekintjük. Addig dobunk, míg a két kockán lévő pöttyök összege 7 vagy 11 nem lesz.

- a) Mi a valószínűsége, hogy amikor megállunk, 7 az összeg?
- b) Lássuk be, hogy a dobások száma és az, hogy mennyi az összeg megálláskor, függetlenek. Azaz, tekintjük a következő eseményeket:

$$A_k = \{\text{k-szor dobunk}\}, k = 1, 2, \dots \quad \text{illetve} \quad B = \{\text{Megálláskor az összeg 7}\};$$

és mutassuk meg, hogy minden $k \geq 1$ esetén A_k és B független események.

3.14 Annának és Borinak van két szabályos dobókockája, egy fehér és egy sárga kocka, és a következő szabályok szerint játszanak. Először Anna dob a két kockával, és ha a két kockán ugyanaz a szám áll, ő nyer. Ha Anna dobásakor a két kockán különböző számok állnak, Bori megkapja a kockákat és most ő dob: ha sikerül legalább egy hatost dobnia, ő nyer. Ha nem, akkor az első fordulóban nincs győztes, és megismétlik az eljárást, tehát felváltva dobnak addig, amíg valamelyikük nem nyer.

- a) Jelölje X , hogy összesen hány fodorára kerül sor. Adjuk meg X valószínűség-eloszlását és várható értékét!
- b) Mi a valószínűsége, hogy a teljes játék Anna győzelmével ér véget?
- 3.15 •• Anna és Bori a következőképp játszanak. Először feldobnak egy cinkelt érmét, ami p valószínűséggel esik a Fej oldalára. Ha a dobás Fej, Anna nyer, Bori fizet neki 100 forintot, és véget ér a játék. Ha Írás, egy szabályos érmét dobunk fel. Ha ez a második dobás Fej, Bori nyer és kap Annától 100 forintot. Ha Írás, megismétlik egyeztet a kísérletet (cinkelt, majd Írás esetén egy szabályos érme feldobása). Ezt folytatják addig, amíg valaki nem nyer.
- a) Hogyan válasszuk p -t, ha azt szeretnénk, hogy igazságos legyen a játék?
- b) Jelölje X , hogy hányadik kísérlet alkalmával ér véget a játék (tehát pl. az $IIIIF$ sorozat esetén $X = 3$). Számoljuk ki X várható értékét.
- 3.16 •• Xavér és Yvett a következő játékot játsszák. Egy urnában van 5 piros és 5 kék golyó. Két golyót húznak, ha a golyók azonos színűek, Xavér fizet Yvettnek 100 forintot, ha a golyók különböző színűek, Yvett fizet Xavérnak x forintot. Hogyan válasszák x -t, ha azt szeretnék, hogy igazságos legyen a játék?
- 3.17 Pisti nem tanult semmit a vizsgára, ahol 10 eldöntendő kérdésre kell válaszolnia. Az anyagból valami kevés dereng, így minden kérdésre a többitől függetlenül 60% eséllyel ad helyes választ. A kettészhez legalább 8 helyes választ kell adnia.
- a) Milyen valószínűséggel megy át Pisti a vizsgán?
- b) Ha Pisti megbukik, a következő vizsgán ismét tanulás nélkül próbálkozik addig, amíg egyszer nem sikerül. Határozzuk meg a próbálkozások számának várható értékét.
- 3.18 •• Amerikában egy esküdtszék elítéli a vádlottat, ha a 12 esküdtből legalább 8 bűnösnek szavazza. Ha minden esküdt $\theta = 0,9$ valószínűséggel dönt helyesen, akkor mi a valószínűsége a helyes döntésnek? Tegyük fel, hogy a vádlott $p = 0,65$ valószínűséggel bűnös valójában.
- 3.19 Kaszinóban az alábbi játékot játszunk: Minden lépésben fogadunk előre az $i = 1, 2, \dots, 6$ számok valamelyikére, majd feldobnak 3 kockát. Ahányszor kijött a fogadott számunk, annyi petákot kapunk, ellenben fizetnünk kell 1 petákot, ha egyszer sem jött ki a fogadott szám. Fair-e a játék?
- 3.20 Egy n komponensű rendszer alkatrészei egymástól és a múltjuktól is függetlenül minden nap p valószínűséggel meghibásodnak, de ezeket esténként kijavítjuk. A rendszer leáll, ha legalább k alkatrész meghibásodott. Mi annak a valószínűsége, hogy először a t . napon áll le a rendszer?
- Bónusz Pólya urna: Egy urnában kezdetben a piros és b kék golyó van. Minden egyes lépésben kihúzzunk egy golyót, megnézzük, milyen színű, majd őt és egy vele megegyező színű golyót visszateszünk. (Vagyis a golyók száma az urnában minden lépésben egygel nő). Legyen $\mathbf{a} = 1$ és $\mathbf{b} = 2$. Mi a valószínűsége, hogy a t . lépés után k kék golyó van az urnában? ($k = 1 \dots (t + 1)$)
- 3.21 Egy vetélkedőn egy házaspár alkot egy csapatot. Amikor a műsorvezetőtől egy eldöntendő kérdést kapnak, mindketten egymástól függetlenül p valószínűséggel adnának helyes választ. Mi a jobb stratégia:
- a) egyiküket kijelölik, aki a másikra nem hallgatva válaszol a kérdésre, vagy
- b) mindketten gondolkodnak a kérdésen, ha egyetértenek, ezt a választ adják, ha pedig különböző a véleményük, egy szabályos pénzérme feldobásával döntenek el, hogy mit válaszoljanak.
- 3.22 •• Véletlenszerűen elhelyezünk egy királyt egy üres sakktablára. Mennyi a lehetséges lépései számának a várható értéke?
- 3.23 Egy gép véletlenszerűen választ 1 és 10 közötti számot, amit nekünk kell kitalálni, úgy, hogy kérdéseket teszünk fel, amire a gép igennel vagy nemmel válaszol. Számoljuk ki, várhatóan hány kérdést kell a gépnek feltennünk,
- a) ha csak rákérdezhetünk, azaz azt kérdezzük, hogy „A gondolt szám i ?” $i = 1, 2, \dots, 10$, illetve
- b) ha kérdéseinkkel mindig megpróbáljuk megfelelni a fennmaradó lehetséges számok körét.
- 3.24 (Szentpétervári paradoxon) Egy érmével addig dobunk, míg a fej oldalára nem esik. Ha az n -edik feldobás eredménye fej, akkor a játékos 2^n forintot nyer. Mutassuk meg, hogy a nyeremény várható értéke végtelen!
- a) Megéri-e egy játékért 1 millió forintot fizetni?
- b) Megéri-e játékonként 1 millió forintot fizetni, ha annyiszor játszunk, ahányszor csak akarunk, és csak az összes játék befejezése után van elszámolás?

- 3.25 Egy embernek n kulcsa van, amelyek közül egyetlen egy nyit egy bizonyos ajtót. Emberünk véletlenszerűen próbálkozik a kulcsokkal mindaddig, amíg rá nem talál a megfelelő kulcsra. Határozzuk meg a próbálkozások számának várható értékét, ha
- a)** a sikertelen kulcsokat nem zárja ki a további próbálkozások során (visszatevéses húzások),
  - b)** a sikertelen kulcsokat kizárja a további próbálkozások során (visszatevés nélküli húzások).